STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04323

TOYBN

Y. Krepliyak

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. קרעפליאק

טויבן

דערציילונג

אַרויסגעגעבן פון דעם פאַרלאַג
מתנות
באַ דעם
שלום-עליכם פאָלק-אינסטיטוט
ניו יאָרק, 1928

Copyright 1928
The Sholem Aleichem
Folks Institute, Inc.
New York

מיר צוויי, איך און מיין עלטערער ברודער, זיינען געשטאנען הינטער א בוים, געוואַרט און געציטערט.

מיר האָבן דערוואַרט צו כאַפּן פאַר אונדזער טויבנשלאַק א גאָלדיק־גרינע טויב, וואָס איז פאַרפלויגן און צוגעשטאַנען צום כמר׳ס (קוימער׳ס, גלח׳ס) טויבן, און געציטערט האָבן מיר: דעם כמר׳ס פּאַראָבקעס (דינער) זאָלן אונדז ניט כאַפּן, צונעמען בא אונדז די היטלען און שלאָגן.

מיר האָבן נאָך געהאַט צו ציטערן, טאָמער דערזעט אונדז עמיצער א באַקאַנטער און דערציילט אונדזער שטרענג־שטרענגען טאַטן.

דאָס איז געווען אין א ווינטיקן זומערדיקן פאַרנאַכט אויף א פּליכעוואַטן שטיק פעלד באַם ברודיק־וויסן פאַרקאַן פון קלויסטער מיט די צעוואַקסענע לינדען און בערעזעס אַרום.

איך און מיין ברודער זיינען געווען אַזוי פאַרקאָכט צו כאַפּן די גאָלדיק־גרינע טויב, וועלכע האָט זיך דאָ אַרומגעדרייט צווישן די איבעריקע טויבן, אַז מינוטנווייז פלעגן מיר פאַרגעסן אָן אַלץ, פאַרגעסן אפילו מורא צו האָבן. און אונדזערע אויגן זיינען נאָר נאָכגעגאַנגען דעם גראַציעזן גאַנג פון דער טויב, נאָכגעפאָלגט די ראָזע פיסלאַך, די אימפּעטיקע קליינע טריטלאַך. געזען נאָר דאָס פאַרביקע שטאָלצע קעפּל, וואָס נויגט זיך אַזוי חנו׳דיק באַם גאַנג און פּיקט, פּיקט, פּיקט פון דער ערד.

פלעגט אָבער א ריס טאָן דער ווינט, א שויבער טאָן די קעפּ פון די לינדן, אָדער א פלאַטער טאָן אין די בלעטער און צווייגן פון די בערעזעס און מיר פלעגן בלייבן צוריק דערשראָקענע: דאָס לויפט שוין מסתמא אימיצער פון די פּאַראָבקעס...

אין מיט׳ן פליכעוואַטן שטיק פעלד זיינען אַרומגעגאַנגען דעם כמר׳ס טויבן, זיך אַרומגעדרייט פאַר

אונדזערע אויגן, זיך געמישט, איבערגעפלויגן, געוואָר־קעט און געפּיקט.

אַביסל אָן אַ זייט איז געלעגן אַריינגעקלאַפּט אין דער ערד אונדזערס אַ רייפּעלע, גאָר אומשולדיק אַרומגעשאָטן מיט אַרבעס, אָבער מיט אַ סך שלייפלאַך פון שטאַרקע פערדן־האָר, וואָס מיר האָבן אומישנע פאַר דעם געריסן אין מאַרק־טאָג בײַ די פערד פון די ווײַדלען.

מיר האָבן דערוואַרט : זאָל די גאָלדיק־גרינע טויב נאָר וועלן פּיקן די אַרבעס אַרום רייפל, וועט זי שוין מוזן אַריינשטעקן אַ פיסל, אַ נאַגעלע אין אַ שלייפל. זי וועט זיך פאַרטשעפּען, דערפילן דאָס שלייפל און וועלן אַוועק־פליען. אָבער דאָס שלייפל וועט זיך פאַרציען, זי פעסט צוהאַלטן צום רייפל און אַזוי וועלן מיר זי האָבן, זי וועט זיין אונדזערע.

די גאָלדיק־גרינע טויב האָבן מיר ניט געוואָלט פאַר־כאַפּן בײַם כמר. זי איז ניט געווען זיינע. די טויב איז געווען אַ פרעמדע, אַ נאַוואָטנע, וואָס איז געקומען פון ערגעץ צו פליען און איז צוגעשטאַנען גראָד צום כמר׳ס טויבן.

מיר האָבן דאָס אַליין געזען.

דאָס האָט געהאַט פּאַסירט מיט עטלאַכע טעג פריער. איך, מיין ברודער, און נאָך אינגלאַך, וואָס האָבן אונדז געהאָלפן פאַרטרייבן אונדזערע טויבן אויף נאַכטלעגער, זיינען געזעסן בײַם ברעג טייך. מיר האָבן זיך גענוג אָנגע־לאָפן און אָנגעשטיפט און איינגעמאַטערטע האָבן מיר זיך צעזעצט וואו איינער האָט געקאָנט, אויף אַ שטיין, אויף אַ קלעצל, אָדער אויף דער הוילער ערד. מיר זיינען נאָך געווען צעהיצט פון אַרומיאָגן זיך און מיר האָבן נאָך ווײַ־טער גע׳טענה׳ט, געלאַכט און זיך באַרימט, אָבער בים־לאַכוויז האָבן מיר זיך איינגעשטילט, אפילו די לעבעדיק־סטע פון אונדז זיינען געוואָרן עפּעס ווי פאַרטראַכט.

דאָס האָט דער זומערדיקער פאַרנאַכט אָפּגעטאָן דעם כישוף און אונדז אינגלאַך איינגעשטילט.

מיר — קליין, דער הימל — גרויס, הויך, טיף. איין זייט ברענט און דער גאַנצער הימל איז פול קאָלירן. שטיל.

פאַר די אויגן וויגן זיך ריטמיש זיילן קאָמאַרעס (מאָסקי־טאָס): אַרויף־אַראָפּ, אַראָפּ־אַרויף... עפּעס לאַשטשעט אונדז און וויגט אונדז איין אונטער׳ן שטילן גערויש פון טייך.

זיצן מיר שווייגנדיקע, פאַרטראַכטע, קוקן צו דער ערד און פילן גאָר דעם הימל. קוקן צו דער ערד און פילן וואָס עס טוט זיך הויך איבער אונדזערע קעפּ. פליט אַ שוואַלב צום נעסט און מיר דערפילן עס גלייך און הויבן די קעפּ און קוקן נאָך דעם זיגזאַגישן פלי.

האָט זיך אַ פלעדער־מויז אַרויסגעלאָזט אַן געריש אין אָוונט אַריין און מיר קוקן נאָך איר צעדרייט, פלאַ־טערהדיק פליען. און קוק! קוק! אַנדערע פון אונדז שפרינגען אויף. ווילדע גענדז אין אַ שאַרפן דריי־עק ציען הויך אין הימל, ערגעץ איבער׳ן טייך. זיי שווימען אין דער לופטן, ווי איבער אַ וואַסער. די גענדז פאַרשווינדן רואיק, שווימענדיק. אַ באַטשאַן פליט דורך און לאָזט זיך אַרונטער אין קרייזן אויף אַ בוים. און דער זומערדיקער פאַרנאַכט כישופט ווייטער זיין כישוף. ער צעזעצט אונדז ווידער באַרואיקטע, פאַרטראַכטע. מיט אַמאָל אַזאַ שטיל־קייט! קיינער פליט ניט מער. שוין, אַלע פייגל אין די נעסטן. דער גרויסער הויכער הימל איז ליידיק, פוסט!

באַ איין ראַנד איז נאָך געבליבן אַ ליכטיק ראָזער פאַס. און ס׳גייט אַן אַ שטומע פאַרבן־שפּיל. מיר קוקן פאַר־גאַפטע. אַנטקעגן, ווי פון דער זייט האָט דער אָוונט־שטערן אַ פינקל געטאָן גרויס, ליכטיק און שיין.

און מיט אַמאָל, ווי עפּעס וואָלט אונדז אַ צי געטאָן, האָבן מיר עטלאַכע פאַרריסן די קעפּ:

קוק! ס׳פליט נאָך...

און אמת. אין סאַמען מיטן הימל שוועבט אַן איינ־ציקער פויגל, איין איינציקער פויגל.

מיט פאַרריסענע קעפּ קוקן מיר נאָך. קוקן ווי אונ־טערן גרויסן באַלד נאַכטיקן הימל פליט איין איינציקער פויגל. ווי קומט אַ פויגל אַזוי שפּעט צו פליען?

הויך־הויך איבער אונדזערע קליינע קעפּ, דוכט זיך, אַז דער פויגל פליט ניט. אַז ער הענגט אין דער לופטן,

אבער מיר ווייסן, אַז ער פליט און איז ניט אַזוי קליין, ווי עס קוקט אוים און טאָקע:

דער פויגל הויבט אָן פלוצלונג פאַלן ווי אונטערגע־שאָסן. ער קוילערט זיך אין דער לופטן ווי אַ שטיינדל, פאַלט נידעריקער, נידעריקער, אָט וועט ער אַרונטערפאַלן צום סאַמען טייך און מיט אַמאָל ער פליט שוין ווידער גלייך מיט רואיקע אויסגעשפּרייטע פליגלען.

— אַ ווערפל־טויב! — האָבן מיר אויסגעשריען.

אַ פּאָר אינגלאַך האָבן זיך נאָך ניט געגלויבט און זיי האָבן זיך געאַמפּערט, געקלערט צו איז עס ניט עפּעס אַנדערש.

אָבער דער פויגל איז שוין נידעריק פאַרבייגעפלויגן איבער אונדזערע קעפּ און אַלע האָבן מיר דערזען, אַז עס איז אַ טויב.

— ס'אַראַ ווערפל־טויב! געזען, ווי זי האָט זיך געקייקלט?!

די טויב האָט זיך געדרייט, געדרייט ווי אַ פאַרבלאָנ־דזשעטע. מיר האָבן איר נאָכגעקוקט מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם און דערזען ווי זי לאָזט זיך אַרונטער לעבן קלוים־טער.

— צום כמר'ס טויבן! האָבן איך און מיין ברודער אויסגעשריען.

באַ אונדז איז אַוועק אַ שפּאַרעניש: אַנדערע האָבן געזאָגט, אַז דאָס איז טאָקע דעם כמר'ס אַ טויב, נאָר זי האָט זיך אָפּגעשלאָגן און איצט איז זי געקומען צוריק. אַנדערע ווידער, אַז זי איז אַ פרעמדע, אַ פאַרבלאָנדזשעטע פון צווייטן ברעג טייך.

איך און מיין ברודער זיינען געווען זיכער, אַז דאָס איז אַ פרעמדע טויב... דעם כמר'ס טויבן האָבן מיר גע־האַלטן אויפ'ן אויג און געקענט יעדע פון זיי.

נאָר מיר וועלן שוין זען... און געברענט פון אומגע־דולד, אַז ס'זאָל שוין זיין מאָרגן פאַרנאַכט.

וואָס איך און מיין ברודער האָבן געהאַלטן אויפ'ן אויג דעם כמר'ס טויבן, דאַרף קיין וואונדער ניט זיין. מיר

ביידע זיינען געווען פאַרקאַכט אין טויבן, און ווען ס'וואָלט זיך געווענדט אָן אונדז, אָן מיר און מיין ברודער, וואָלט באַ אונדז די גאַנצע שטוב געווען פול מיט טויבן. מיר וואָלטן קיין אַנדער זאַך ניט געטאָן, ווי נאָר געקראָכן אויף בוידעמער, געקלעטערט איבער די דעכער און גע־האָדעוועט טויבן.

עס האָט זיך אָבער ניט אין גאַנצן געווענדט אָן אונדז... דער טאַטע האָט אויך געהאַט אַ דעה! און נאָך אַ וואָ־סערע! מיר פלעגן אַלע ציטערן פאַר זיין בליק, אפילו די מאַמע. ער פלעגט נאָר דאַרפן, ווי מיר האָבן עס גערופן, „גוט אַ קוק טאָן" און עס איז געווען גענוג מיר זאָלן בלייבן געליימטע.

ער פלעגט זיך אין אַזאַ פאַל אויסגלייכן אין מאָדנער עקשנות, צענעמען מיט די פינגער די שווארצע געדיכטע באָרד, גאָרניט ריידן צו אונדז, נאָר מיט איינגעגעסענע אויגן אַ זאָג טאָן דער מאַמען:

— זאָג זיי... איך וועל קאַטעווען.

אונדז פלעגט אָפּנעמען דער אָטעם.

דער מאַמען פלעגט דער טאַטע באַשולדיקן אין אַלע חסרונות, וואָס ער פלעגט געפינען באַ אונדז, באַ מיר און מיין ברודער. ער פלעגט זאָגן, אַז מיר זיינען געראָטן אין איר... אַ גליק נאָך וואָס דער טאַטע איז געווען זייער אַ פאַרנומענער מענטש, אַ איד אַ וואַלד־סוחר, און ער פלעגט מער זיין ערגעץ אַנדערשוואו ווי אין דער היים.

און אַז דער טאַטע איז ניט געווען אין דער היים, האָבן מיר אָפּגעלעבט. געטאָן, וואָס מיר האָבן געוואָלט. צו דער מאַמען פלעגן מיר זיך ניט צוהערן. די מאַמע פלעגט אונדז אפילו סטראַשען, אַז זי וועט אויף אונדז דער־ציילן דעם טאַטן. אָבער ניט גענוג וואָס זי האָט ניט דער־ציילט פלעגט זי פאַר אונדז זיך נאָך איינשטעלן. אָבער דאָס האָט ניט שטענדיק געהאָלפן, און מיר האָבן פאַר'ן טאַטן זייער שטאַרק מורא געהאַט. קען מען שוין פאַר־שטיין, אַז אונדזער טויבנשלאַק איז אונדז אָנגעקומען מיט גרויסע צרות. אָנגעהויבן האָבן מיר אים אין אַ צייט, ווען דער טאַטע איז אַוועקגעפאָרן און מיר האָבן געוואוסט, אַז

ער וועט זיך זאַמען אין וועג. אפילו פאַר דער מאַמען האָבן מיר עס אין אַנהויב געהאַלטן בסוד, כאָטש זי האָט שטאַרק ליב געהאַט צו האַלטן אין שטוב הינט, קעץ, היי־נער, קאַטשקעס, גענדז, אפילו אַן אינדעטשקע פלעגט זיך אַרומדרייען און זיך בלאָזן אַרום שטוב.

אַז דער טאַטע איז געקומען און זיך דערוואוסט, אַז בּאַ אונדז אויפ'ן בוידים אונטער דער סטרעכע איז אַ טויבנשלאַק, האָט ער זיך צעבייזערט: — פייגעלאַך, טויבעלאַך פליען שוין בּאַ אייך אין קאָפּ? וואָס איז מיט'ן לערנען? און ער האָט „געקוקט" אויף דער מאַמען.

מיר האָבן געוואוסט, אַז דער טאַטע וועט באַלד אַרויספאָרן מיט'ן לערנען און פאַר זיין קומען, האָבן מיר זיך אין חדר נאָך מער געסטאַרעט, מען זאָל צו אונדז קיין טענות ניט האָבן.

די מאַמע, וואָס האָט שוין געהאַט ליב געקראָגן די טויבן נאָך אפשר מער ווי אירע הינער און קאַטשקעס האָט גענומען איינ'טענה'ן מיט'ן טאַטען:

— וואָס אַרט דיך, אַז זיי האָבן טויבן? וועמען שאַדן זיי? קיין עסן קאָסט ניט, זיי געפינען שוין אַליין.

— און דאָס לערנען? האָט דער טאַטע אַריינגעלאָזן שטרענג די האַנט אין באָרד.

— קלאָגן זיך דען אויף זיי די מלמדים? זיי רימען דאָך זיי, גאָט צו דאַנקען. און איך זאָג דיר, אַז עס איז אַ מחיה צו קוקן אויף טויבן...

— גאָר גערעכטן אין דיר... — האָט דער טאַטע בייז אָפּגעהאַקט דער מאַמען, — גאָר די מעשה מיט'ן הונט, האָסט שוין פאַרגעסן?

און דער טאַטע האָט געמאַכט אַ פאַראַכטלאַכע מינע.

מיר זיינען געשטאַנען פאַרציטערטע, ווייל בּאַם דער־מאָנען „די מעשה מיט'ן הונט", האָבן מיר שוין געוואוסט, אַז די מאַמע וועט רויט ווערן, אַנטשוויגן ווערן, און אַרונ־טערלאָזן די אויגן.

און דאָ ווי אויף צו להכעיס, דערשיינט נאָך דער העלד פון דער מעשה — אונדזער הינטעל מוציק אַליין. ער קומט אַרויס פון ערגעץ און שטעלט זיך קוקן אויפ'ן

טאַטן, ווי איינער פרעגט: האָסט מיך גערופן? ווייל דער־הערט נאָר מוציק זיין נאָמען אָדער דאָס וואָרט „הונט" „הינטל", מוז ער אַרויסקומען פאַר די אויגן, צי מען דאַרף אים צי ניט. איך און מיין ברודער ווינקן צו מוציקן ער זאָל אַוועק, מען דאַרף אים ניט, זאָל ער דאָ ניט זיין אַ לעבעדיקער עדות קעגן דער מאַמען. אָבער מוציק זעט קיין זאַך ניט, שטייט און קוקט הינטיש אויפ'ן טאַטן...

— זעסט, גרינג אויף דערמאַנען, ער איז דאָ... — רעדט טאַקע דער טאַטע מיט בייזן שפּאָט, „קוקט" אויף דער מאַמען און ווייזט מיט'ן פינגער אויף מוציק'ן, — געדענקסט די מעשה מיט אים?...

דערהערט אַזוינע רייד פון טאַטן האָבן מיר אין האַרצן זיך אָפּגעזעגנט מיט אונדזער טויבנשלאַק, ווייל „די מעשה מיט'ן הונט", איז געווען אַזאַ, כאָטש די מאַמע האָט ליב געהאַט איר קאַץ אירע הינער און קאַטש־קעס, האָט זי אָבער מער פון זיי אַלע ליב געהאַט מוציקן בײַ אונדז אין שטוב. האָט דער טאַטע זי שטענדיק אויס־געלאַכט פאַר איר שוואַכקייט. וואו איז דאָס געהערט געוואָרן, פלעגט ער טענה'ן, אַז נאָך אַ בעל הבית'ישער אידישער פרוי זאָל נאָכלויפן שטענדיק אַ הונט. אין שטוב דער הונט, צום קצב דער הונט, אין קראָם דער הונט! דאַרפסט אים נאָך, זאָגט ער, מיטנעמען אין בית המדרש צום דאַווענען...

אין דער אמת'ן איז מוציק ניט געווען קיין הונט, נאָר אַ הינטל, אַ געל־ווייסלאַך הינטל מיט קלוגע ברוינע, געטרייע אויגן, און ווי שטאַרק ער איז געווען צוגעבונדן צו אונדז, איז ער צו דער מאַמען געווען נאָך מער צוגע־בונדן. ער פלעגט פון איר אַ טריט ניט אָפּטרעטן. האָט זיך געמאַכט, אַז די מאַמע איז אַמאָל אַוועקגעפאָרן אין אַ צווייט שטעטל אויף אַ חתונה, האָט מוציק אַ גאַנצע נאַכט אָפּגעוויינט. צוערשט האָט ער זיך געריסן אַרויס־צולויפן. געזען אָבער, אַז ער איז פאַרשפּאַרט, האָט ער זיך אַנידערגעלייגט וויינען און ביינאַכט געלאָפן צו אונדזער בעט, געבולן, געהאַווקעט און געשלעפּט אונדז וויזן, אַז די מאַמע איז ניטאָ אין שטוב.

האָט באַדאַרפט טרעפן, אַז מיט אַזאַ מוציקן זאָל זיך אויסלאָזן נאָכ'ן טאַטנ'ס רייד. מוציק, וואָס האָט געוואוסט, אַז אין דער ווייבערשער שול טאָר ער דער מאַמען ניט נאָכגיין, איז איינמאָל אַ שבת, ווי משוגע געוואָרן און אַריינגעלאָפן אין מיט'ן דאַווענען צו דער מאַמען אין שול אַריין. וואָס דאָרטן האָט זיך אָפּגעטאָן! די ווייבער האָבן אָנגעהויבן שרייען, ליאַרעמען. מען האָט אים געוואָלט פאַרהאַלטן. מוציק האָט זיך אָבער אַרויסגעדרייט פון הענט, זיך דורכגעשלייכט פאַרביי פיס און גלייך צום מזרח וואו די מאַמע האָט געהאַט איר „שטאָט".

די גאַנצע ווייבערשע שול האָט גענומען שרייען צו מוציק'ן. מען האָט גענומען צו איםריידן גויאיש: „פּאָשאָל, סאָבאַקאַ!" עס האָט אָבער ניט געהאָלפן. מוציק האָט זיך דערקליבן צו דער מאַמען, און זיך געגעבן אַ צי אוים פאַר אירע פיס.

די מאַמע האָט נאָכדעם דערציילט, אַז ווען זי האָט פּלוצלונג דערזען מוציק'ען לעבן זיך, איז זי שיר ניט געשטאָרבן פאַר חרפּה. אין שטעטל האָט מען אַ היפּש ביסל גערעדט וועגן דעם, נאָך אַ גליק, וואָס דער טאַטע איז יענעם שבת ניט געווען אין דער היים.

אָבער ווען דער טאַטע איז געקומען צופאָרן, האָט ער זיך דערוואוסט די מעשה מיט מוציק'ען און האָט שוין געהאַט דער מאַמען וואָס אויפצואוואַרפן.

אונדז פלעגט עס שטענדיק פאַרדריסן. מיר האָבן געוואוסט, אַז די מאַמע אליין האָט באַלד נאָך יענעם שבת געוואָלט פּטור ווערן פון הינטל, נאָר עס האָט זיך איר ניט איינגעגעבן, ווייל וואָס האָט זי געקענט טאָן מיט אים? אים אָוועקגעבען? קיינער פון אונדזערע אידן האָבן אים ניט געוואָלט נעמען. באַקאַנטע גויים האָבן געהאַט זייערע אייגענע הינט. אַנדערע האָבן גע'עצה'ט: דערטרינקען...

די מאַמע האָט אַזש פאַרבראָכן די הענט: ווי אַזוי רעדט מען גאָר אוים אַזוינס! ביז ס'האָט זיך געפונען אַ קלוגער און האָט פאַרזיכערט דער מאַמען, אַז אויב מען זאָל נעמען מוציק'ען, אים פאַרבינדן די אויגן ער זאָל גאָר ניט זען, אים אַריינזעצן אין אַ שיפל, און די גאַנצע צייט

פון איבערשיפן, אים ניט לאָזן אויסדרייען דעם קאָפּ אויף צוריק, וועט ער פאַרלירן דעם זכרון. ווייל אַ הונט, מוז אויף אַזאַ אופן פאַרלירן דעם זכרון. און ווען מען וועט אים דאָרט איבערלאָזן, וועט ער שוין ניט וויסן אויף וואַסער וועלט ער איז און זיך מער קיינמאָל ניט אומקערן צוריק.

די מאַמע האָט אַזוי געטאָן, אָבער פאַר׳ן אָוועקפירן אים, איז בײַ אונדז קינדער, געווען תשעה באב. מיר האָבן אַפילו מוציק׳ן באַהאַלטן, האָט ער זיך אַרויסגעגנב׳עט פון באַהעלטעניש און אַליין אַוועקגעלאָפן צו דער מאַמען. מיר האָבן געוויינט און געשריען, אָבער די מאַמע האָט אים פאַרבונדן די אויגן, זיך אַרייַנגעזעצט אין שיפל. דער איבערפירער האָט צוגעבונדן מוציק׳ן אַזוי, אַז ער האָט אין קיין פאַל ניט געקענט אומדרייען דעם קאָפּ און גענומען אים איבערפירן אויפ׳ן צווייטן ברעג.

אומעטיקע, צעווייטיקטע האָבן מיר, איך און מיין ברודער זיך אומגעקערט אַהיים: ניטאָ מער מוציק...

געוויינטלאַך וואָלטן מיר געגאַנגען צום טייך אָפּוואַרטן דער מאַמען. מיר זיינען אָבער געווען אין כעס און געקוקט אויפ׳ן טייך דורכ׳ן פענצטער, צי דאָס שיפל קומט שוין צוריק.

און מיט אַמאָל — מיר גלויבן ניט אונדזערע אויגן — פון בריק-זייט, מיט׳ן ברעג טייך לויפט אַ הינטל. אונדז איז אין האַרצן איינגעפאַלן: מוציק!

מיר זיינען אַרויסגעלאָפן און געפלויגן אים אַנטקעגן. מיר האָבן אים פאַרוואָרפן מיט פראַגן: וואו איז די מאַמע? ווי אַזוי? וואָס? אָבער מוציק קאָן ניט ריידן, נאָר די צונג שטעקט ביי אים אַרויס פון שווערן לויפן און ער לאַסטשעט זיך און דרייט מיט׳ן עק.

מיר האָבן אים אַ כאַפּ געטאָן, געבראַכט אין שטוב און באַהאַלטן, האָט ער אָבער נאָר דערפילט דער מאַמעס קומען מיט׳ן שיפל, האָט ער זיך ווידער אַרויסגעקראָגן פון באַהעלטעניש און איר אַרויסגעלאָפן אַנטקעגן.

די מאַמע, אַז זי האָט דערזען מוציק׳ען, איז זי געבליבן אַ צעמישטע, ווי זי וואָלט דערזען אַ מת פון יענער וועלט.

זי שווערט זיך, אַז זי האָט אים גוט פאַרבונדן די אויגן און ער האָט בשום אופן ניט געקאָנט אומדרייען דעם קאָפּ.

— מאַמע, רופן מיר אוים, — מיר האָבן אים געזען לויפן פון באַן־בריק. דאָס איז ער מסתמא געלאָפן אַרום און אַרום.

און די מאַמע איז שוין ווידער מאַמע — זי קוועלט אַן פון מוציק׳ען. הערסט, אַזאַ חכם אַ הונט: אים געפירט מיט פאַרבונדענע אויגן און מיט׳ן קאָפּ צו יענעם ברעג און ניט פאַרלוירן דעם זכרון! אַי די מעשה אין שול, איז דאָך דער טאַטע ניטאָ דערווייל אין דער היים, און אויף ווייטער וועט זי מוציק׳ען שוין היטן.

איצט, אַז מיר האָבן דערהערט, ווי דער טאַטע וואַרפט ווידער אויף דער מאַמען די מעשה מיט מוציק׳ען און דער־זען דער מאַמעס פּנים, האָבן מיר אין האַרצן זיך שוין גע־זעגנט מיט אונדזערע טויבן. דער טאַטע וועט שוין אויפ׳ן טויבן שלאַק ניט איינגיין. ער קלערט, אַז פון די טויבן קאָן ער נאָך האָבן אַזוינע בזיונות, ווי פון מוציק׳ן. אָבער פּלוצלונג האָט דער טאַטע אונדז אַ פרעג געטאָן:

— וואָס לערנט איר יעצט?

— ישעיה.

— וואָס פאַר אַ קאַפּיטל?

— קאַפּיטל מ׳.

— זאָגט אים נאָר איבער אויף אויסווייניק. פריער ער און דערנאָך דו...

דער טאַטע האָט ליב געהאַט, אַז מיר זאָלן קאָנען אויסווייניק דאָס וואָס מיר לערנען פון „סוואַרבע“ (עשרים וארבעה). האָבן מיר ניט געקאָנט, פלעגט ער אַריינקומען אין שרעקלאַכן כעס. די מלמדים אונדזערע האָבן שוין אויך געוואוסט זיין שוואַכקייט און פלעגן אונדז מאַטערן. איצט פאַר זיין קומען, האָבן מיר אַליין געזען — מיר זאָל קאָנען אויף אויסווייניק, מיר זאָלן אים געפעלן. אַז ער האָט אונדז איצט אַ זאָג געטאָן: זאָגט דעם קאַ־פּיטל מ׳... וועלכן מיר האָבן גוט געקענט, האָט אונדז אין האַרצן גענומען קלאַפּן פאַר פרייד. אָבער דאָך זיך גע־שראָקן. איך ווים ניט ווי מיין ברודער, אָבער איך האָב

אין האַרצן געבעטן גאָט, אַז דער זכות פון ישעיה הנביא זאָל אונדז ביישטיין, מיר זאָלן זיך ניט פאַרהאַקן באַם זאָגן אויף אויסוויינדיק דעם קאַפּיטל מ׳ און ניט פאַרלירן דעם טויבנשלאַק.

דאָס פאַרהערן איז אַריבער בשלום און דער טאַטע האָט אונדז נאָכ׳ן פאַרהערן מער גאָרניט געזאָגט וועגן די טויבן. ער האָט נאָר מוציק׳ן אַ טרייב געטאָן פון זיך, ווען דאָס הינטל האָט זיך גענומען לאַסטשען צו אים.

מיר האָבן מוציק׳ן בייז אַוועקגעטריבן: זאָל ער ניט קאַליע מאַכן דעם טאַטנס שטימונג און געווען פול מיט פרייד: אונדזער טויבנשלאַק איז אַ געראַטעוועטער, דעם טאַטן אַרט ניט. איצט, וועלן מיר זיך אַ נעם טאָן מאַכן א טויבנשלק...

מיר האָבן זיך טאַקע אַ נעם געטאָן. אונדז האָט זיך געגלוסט, אַז אַלע טויבן פון אַרום זאָלן זיין אין אונדזער טויבנשלאַק. מיר האָבן זיך באַקענט מיט אַלע טויבנשלאַקן און באַזונדערס מיט די טויבן פון כמר, צו וויסן וויפיל וואָס און ווען... צו וואָס מיר האָבן דאָס באַדאַרפט, האָבן מיר אַליין ניט געוואוסט, נאָר עס האָט אונדז געצויגן...

איז דען אַ וואונדער, אַז מיר האָבן דערזען ווי די ווערפל־טויב האָט זיך אַראָפּגעלאָזט לעבן קלויסטער, האָבן איך און מיין ברודער זיך קוים דערוואַרט אויפ׳ן מאָרגנדיקן פאַרנאַכט? מיר האָבן שוין געוואָלט זיין אויפ׳ן פעלד לעבן קלויסטער וואו דעם כמר׳ס טויבן גייען אַרום און פּיקן.

אויף מאָרגן, באַלד נאָכ׳ן חדר, זיינען מיר שוין דאָרטן געווען. ערשט זי איז טאַקע דאָ, די ווערפל־טויב. מיר האָבן נאָך אַזאַ שיינע טויב ניט געזען: אַ גאָלדיק־גרינע און עס מיניען זיך באַ איר אַלע קאָלירן. יעדעס פעדערל אירס, האָבן מיר געזען, איז אויסגעטונקט אין פאַרבן.

אונדז האָט ווי געטאָן דאָס האַרץ. מיר האָבן דעם כמר מקנא געווען. אַזאַ טייערע טויב האָט זיך באַדאַרפט

אראָפּלאָזן צום גלח! פאַרוואָס ניט צו אונדז? אַ כמר קאָן קריגן טויבן וויפיל ער וויל און וועלכע ער וויל און אונדז קומט אָן אַזוי שווער איידער מיר קריגן צו אַ טויב.

און אַ ווערפל־טויב! ווען זי וואָלט אפילו געווען אַ פּראָסטע טויב — אַ „שפּוק", אַזוינע וואָס קוליעט זיך ניט אין דער לופטן, וואָלט זי מיט איר פאַרב אויך געווען די שענסטע טויב אין אונדזער טויבנשלאַק. אָבער זי איז אַ ווערפל־טויב, אַ טויב וואָס „ציט צו" אַנדערע טויבן צו איר טויבנשלאַק. ווער ווייס, זי קאָן נאָך אויך פון אונדזערע טויבן פאַרשלעפּן צום כמר...

מיר, איך און מיין ברודער, האָבן באַלד אָנגעהויבן טראַכטן ווי זי צו כאַפּן. צוערשט האָבן מיר געקלערט: מיר וועלן אָנציען אַרבעס אויף אַ פאָדים. דעם פאָדים וועלן מיר צובינדן צו אַ שטריקל, דעם שטריקל וועלן מיר ציען ערגעץ הינטער אַ דערבייאיקן בוים, וואו מיר וועלן שטיין.

מיר וועלן איר פריער לאָזן איינשלינגען די אַרבעס, און ווען זי וועט זיי שוין האָבן טיף אַראָפּגעשלונגען, וועלן מיר זי כאַפּן, ווי מען כאַפּט אַ פיש.

דערנאָך האָבן מיר זיך אַרומגעזען, אַז עס איז שווער אַרויפצושטעכן, אַרויפצוציען טרוקענע אַרבעס אויף אַ פאָדים און מיר האָבן באַ זיך אָפּגעמאַכט זי צו כאַפּן מיט אַ רייפעלע.

נאָר צו כאַפּן זי איז ניט געווען אַזוי גרינג. ניט איינמאָל זיינען מיר דאָ, איך און מיין ברודער, געשטאַנען מיט פאַרשטאַרבענע הערצער צוגעטוליעט צום זעלביקן בוים און געוואַרט, געוואַרט. אָט, דוכט זיך, וועט זי שוין צוגיין צו אונדזער רייפל... אָט זי קומט... און מיט אַמאָל, ווי שטענדיק מיט אַ טויב — זיך שאַרף אַ קער געטאָן און אין אַן אַנדער זייט. אָדער אַנשטאָט איר, קומט גאָר אַן אַנדער טויב. מיר מוזן דער אַנדערער אָפּטרייבן, ווייל דעם כמר'ס אַ טויב ווילן מיר ניט. און דאָס אָוועקטרייבן מאַכט, אַז אַלע זאָלן זיך שוין איבערשרעקן און אָפּפליען און מיר מוזן וואַרטן ביז זיי פליען זיך צונויף צוריק.

עס האָט אויך געטראָפן, אַז אין מיט'ן האָבן מיר גאָר

געמוזט אַלץ איבערלאָזן און אַנטלויפן... אימיצער פון כמר האָט געהאַלטן אין אָנקומען...

און איינמאָל, אַזוי הינטערן בוים, האָבן איך און מיין ברודער אָנגעהויבן קוקן מיט אָפּגעשטעלטע אויגן. זי קומט זי קומט... און זי גייט טאַקע, די גאָלדיק-גרינע. זי גייט און פּיקט, גייט און פּיקט אַרום אונדזער רייפל, אָט וועט זי באַלד פאַרטשעפּען אַ פּיסל, אַ נאָגעלע... קראַמפּיק כאַפּ איך אָן מיין ברודער באַם האַנט: זי שטייט דאָך שוין אין מיטן אונדזער רייפל און פּיקט, פּיקט, נאָך אַ רגע, נאָך אַ רגע... מיט אַמאָל, מיר בלייבן טויטע. באַ אונדז איז אָפּגענומען הענט און פיס: די טויב האָט זיך פאַרפּלאָנ-טעט ניט מיט אַ פּיסל, נאָר מיט'ן קעפּל...

צווישן די טויבן האָט זיך אויפגעהויבן אַ סומאַטאָכע. זיי זיינען זיך אין שרעק צעפלויגן. באַ אונדזער רייפל זעען מיר נאָר דאָס פאַרצווייפלטע פּאַטשן פון צוויי איינ-ציקע גאָלד-גרינע פליגל אין דער לופט. די פליגל פּאַטשן, פּאָכען מיט צעשפּרייטע פעדערן. ביידע רופן, עפּעס ווי צוויי הענט מיט צעשפּרייטע פינגער פון איינעם וואָס טרינקט זיך, און רופן און פלאַטערן: העלפט! העלפט!

עס האָט אפשר מער ניט גענומען ווי עטלאָכע רגע'ס און מיר זיינען געוועזן לעבן רייפל. מיר זעען: דאָס האָ-רענע שלייפל האָט זיך פעסט פאַרצויגן, איינגעשניטן אין דעם דינעם איידעלן העלדזל. דער שנאָבל ברייט צעעפנט און אויף אונדז קוקט אַ בלוט-פאַרלאָפן אַרויסשטאַרצנדיק אויג...

איך האָב מיט אימפּעט אַ פליק געטאָן דעם שלייפל פון רייפל. דאָס שלייפל האָט זיך נאָך אָבער געהאַלטן אַרום העלדזל. מיט ציטערנדיקע פינגער האָב איך עס גענומען פאַנאַנדערנעמען. די טויב האָט זיך געצאַפּלט מיט יעדער פעדער באַזונדער. די צוויי פליגל האָבן אַלץ שוואַכער געפלאַטערט, ווי צוויי הענט מיט אויסגעשטרעק-טע פינגער...

איך ווייס נישט פאַר וואָס, נאָר איך האָב אין מיטן געכאַפּט אַ קוק אויף מיין ברודער. ער איז געשטאַנען אַן אומעטיקער, די אויגן אָנגעגאָסן מיט טרערן. ער האָט

צוריק אויף מיר אַ קוק געטאָן און שטיל אַרויסגערעדט:
— זי וועט נאָך אפשר אָפּלעבן...
די גאָלדיק־גרינע טויב האָט טאַקע אָפּגעלעבט ווען מיינע צעשראָקענע פינגער האָבן לויז געמאַכט, צענומען דאָס שלייפל אויפן העלדזל.
צוערשט איז זי נאָך אַלץ געלעגן אויף מיינע הענט מיט אַן אויסגעשטרעקט העלדזל, מיט אַ ברייט צעעפנטן שנאָבעלע. אירע פיסלאַך זיינען געווען אויסגעצויגן און די פליגלען זיינען געווען מאָדנע פאַנאַנדערגעשפּרייט אין פּעכערס, ווי זי וואָלט געהאַלטן אין מיטן אָנגעשטרענגטן פליען...
אָבער אין אַ רגע האָט זיך דאָס שנאָבעלע אָנגעהויבן פאַרמאַכן און עפענען, עפענען און פאַרמאַכן, די פיסלאַך האָבן זיך איינגעקאָרטשעט און פאַרלאָרן זייער אָנגעשטרענגטקייט, דאָס קעפּל האָט זיך איינגעצויגן, אַן אייגל האָט אַ פינטל געטאָן און די פליגלען האָבן שוואַך אַ פּאַך געטאָן.
דערזעען דאָס, האָב איך אַ געשריי געטאָן צום ברודער:
— לאָמיר לויפן! — און זיך געלאָזט „פליען” צו אַ דערבייאיקן הויף. מיין ברודער נאָך מיר.
דער ברודער האָט געבראַכט וואַסער אין הויפן. מיר האָבן צעעפנט דעם שנאָבעלע און אַריינגעלאָזט עטלאַכע טראָפּנס. זי האָט אַראָפּגעשלונגען.
איצט האָבן מיר שוין געוואוסט, אַז זי וועט לעבן.
אונדז האָט אַרומגעכאַפּט אַ פריידיקער אימפּעט: גיכער לויפן אַהיים... אָבער איך האָב זי געוואָלט טראָגן און מיין ברודער האָט זי געוואָלט טראָגן.
— לאָז מיך, איך וועל בעסער טראָגן...
— ניין, ניט בעסער...
מיין ברודער איז געווען דער עלטערער, אָבער דער תקיפ׳ער (טאַקיפער) בין איך געווען, האָב איך זיך גענומען פאָרזיכטיק צונויפלייגן בײַ זיך אין הויפן די פיסלאַך, די שפּיצן פליגלען. מיט׳ן ווײַדעלע צוזאַמען — זי זאָל בײַ מיר ניט אַוועקפליען.
דער ברודער מיינער האָט שוין געזען, אַז עס איז

פּאַרפֿאַלן, אַז איך וועל זי שוין טראָגן אַהיים... נאָר די צייט, וואָס איך האָב באַ דער גאָלדיק-גרינער טויב צונויפֿגע־לייגט די פֿיסלאַך מיט די פֿליגלען, האָט ער זיך געהאַלטן אין איין צורירן צו איר. ער וועט מיר העלפֿן, זאָגט ער, זי צוהאַלטן באַם צונויפֿלייגן... און דערווייל מיט די פֿינגער געפֿירט איבער דער טויב, אונטערגערוקט דעם פּנים, זי זאָל אים אַ פּאַטש טאָן מיט אַ פֿליגל, צוגערוקט אַ פֿינגער צום שנאָבל — זי זאָל אים אַ פּיק טאָן.

איך בין געווען אין כּעס. ער שטערט מיר. און דאָ זיינען מיר אין אַ פֿרעמדן הויף. דערפֿאַר, ווי איך האָב נאָר אריינגענומען אין הויפֿן די צונויפֿגעלייגטע פֿיסלאַך און פֿליגלאַך, האָב איך מיין ברודער שוין ניט געזאָגט: לאָמיר לויפֿן! נאָר זי אַ כאַפּ געטאָן אונטערן רעקל און פֿלוצלינג אַוועקגעלאָפֿן... איך האָב געפֿילט, אַז מיין ברו־דער איז נאָך דאָרטן אַ ווײַלע געבליבן שטיין אויף׳ן אָרט פֿון מיין פֿלוצלינגן אַנטלויפֿן, אָבער באַלד האָב איך דער־הערט ווי ער לויפֿט מיר נאָך.

ווען מיר זיינען געקומען צולויפֿן אַהיים, איז דער ברוגז גלייך באַ אונז אַריבער. איצט זיינען מיר שוין גע־ווען זיכער, אַז די גאָלדיק-גרינע וואָרפֿל-טויב איז אונדזערע. קיינער וועט זי שוין באַ אונדז ניט אַוועקנעמען. אין פֿריי־דיקער אויפֿרעגונג האָבן מיר אַזוי היציק גערעדט און גע־לאַכט, אַז די מאַמע האָט געפֿונען צייט זיך אָפּשטעלן און פֿרעגן: — „וואָס איז מיט אייך די שׂמחה?“

מוציק איז אויך אַרום אונדז אַרומגעשפּרונגען, גע־דרייט מיט׳ן עק, געקוקט אויף דער טויב און ביי זלאַך צוגעקוויטשעט, ווי איינער זאָגט: גיט זי מיר נאָר אַהער, איך וועל זי שוין צורעכט מאַכן...

מיר האָבן מיט מוציק׳ן גערעדט האַרבע רייד: זאָל ער נאָר פּרובירן זי אָנרירן, וועלן מיר אים ניט שאַנעווען. זאָל ער ניט מיינען אַז דאָס זיינען די אַנדערע טויבן צו וועלכע ער גיט זיך אַ לאָז, ווען זיי פּיקן אַרום שטוב. שרעקט זיי איבער און מאַכט זיי אַוועקצופֿליהען.

די ערשטע זאַך האָבן מיר געוואָלט זען, צי די גאָלדיק־גרינע טויב איז אַן „ער“ אָדער אַ „זי“. מיר האָבן געהאַט

אין אונדזער קליינעם טויבנשלאַק צוויי איבעריקע „זי"־ען, אַן „ער"־ן, און מיר האָבן געוואָלט, אַז די טויב זאָל זיין אַן „ער".

מיר האָבן זי גענומען באַטראַכטן.

— אַן „ער"! — האָבן מיר ביידע אין איין קול אויסגעשריען.

אונדזער טויבנשלאַק אונטער'ן דאַך איז נאָך געווען אַ קליינער. נאָר די עטלאַכע טויבן־נעסטן זיינען געווען צעזייט איבער אַ האַלבן בוידעם: אין הילצערנע קעסטלאַך וואָס מיר פלעגן צענויפשלאָגן, אונטער די קראָקוועס אָדער נאָר אין אַ ווינקל פון בוידעם. מיר האָבן נאָר באַדאַרפט אַוועקלייגן אַביסל היי און די טויב אַליין האָט שוין דעם נעסט אויסגערונדיקט, אויסגעפלאָכטן און אויסגעבעבעט מיט פעדערן.

מיט גרויס ליבשאַפט האָבן מיר געקוקט אויף אונדזער קליינעם טויבנשלאַק. ליב געהאַט די פאַרלאַך, ווי זיי זיצן מיט פאַרלייגטע שנאָבעלאַך אונטער די פליגלען ווי זיי זיינען איינגעטוליעט איינע אין דער אַנדערער, ווי ליב זיי האַלטן יענעמס שנאָבעלע אונטער'ן אייגענעם פליגל, ווי שיין זיי רייניקן זיך די פעדערן: פּיק, פּיק. און איבער דעם אַלעם אַ שטענדיקער מעלאַדישער וואָרקען. ער קייקלט זיך, קייקלט זיך דער ליבער ברוסטיקער קלאַנג. הויבט זיך אָן, רייסט זיך איבער און הויבט זיך ווידער אָן.

און די טויבן זיינען געווען אַלערליי: איינע אין דער אַנדערער ניט געראָטן. מיר האָבן געהאַט אַ פּאָר שטאַרקע, גוטע פליער, וואָס פלעגן קאָנען לאַנג פליען און שוואַכערע, וואָס פלעגן שנעל זיך אַרונטערלאָזן. צווישן די טויבן זיינען געווען קלוגערע און נאַרישערע. מיר האָבן אפילו געהאַט אַ טויב אַ בעל־גאווה'ניצע, וואָס פלעגט שטענדיק אָנבלאָזן די וואָליע, ווי אַן אינדיטשקע, און זיך האַלטן באַזונדער.

נאָר צום ערגסטן איז געווען מיט אַ פעטער דיקער טויב — אַ פוילערקע. מיר פלעגן זי מוזן שטענדיק טרייבן מיט אַ שטעקן אַז זי זאָל אַביסל פליען. באַ איר אַראָפּצו־

פליען פון דאַך אין דער לופט אַריין איז געווען, ווי בײַ אַ שלעכטן שווימער אַראָפּצושפּרינגען פון הויכן ברעג טייך אין קאַלטן וואַסער אַריין. אָט די פּוילערקע האָט אָבער געהאַט געניג שׂכל זיך אויסצובאַהאַלטן, ווען מיר פלעגן עפענען דאָס פענצטערל אין דאַך זיי אַרויסצולאָזן.

איך און מײַן ברודער פלעגן שטיין בײַם פענצטערל, קוקן אויף דעם צוגעשלאָגענעם ברעטל און ציילן:

— איינס אַרויס, צוויי אַרויס...

איינע פעלט. מסתמא שוין ווידער די פּוילערקע. ערשט, זי האָט זיך טאַקע פאַרקליבן ערגעץ אין אַ ווינקל, גאַרנישט אין איר נעסט, האָט פאַררוקט דעם שנאָבל אונטער'ן פליגל און עס איז איר גוט — זי שלאָפט.

דערהערט זי אָבער, ווי מיר גייען צו איר צו, ציט זי אַרויס דאָס קעפּל פון אונטערן פליגל און קוקט אויף אונדז זײַטיק דאָ מיט איין אייגל, דאָ מיטן צווייטן און וואַרט מען זאָל איר בעטן, זי זאָל גיין. און אַז מען גיט איר שוין אַ טרייב, איילט זי זיך אויך ניט, נאָר קאַטשעט זיך פאַמעלאַך, וואַרט מען זאָל איר אויפהייבן און אַרויפשטעלן אויפן ברעטל און ערשט בײַם אָפענעם פענצטערל, קוקט זי זיך ווידער אום אויף אונדז, ווי זי וואָלט געפרעגט: „אפשר וועט איר פאַרט לאָזן צורו?...

אָט די פּוילערקע און נאָך איינע זײַנען דאָס געווען בײַ אונדז די „זיען" אָן „ערן". מיר האָבן געקלערט: ווער זאָל זײַן אַ „פּאָר" פאַר דער גאָלדיק־גרינער. איך האָב געזאָגט, ניט די פּוילערקע. עס פּאַסט ניט אַזאַ שיינע פאַר אַזאַ ווערפעל־טויב. מײַן ברודער האָט געזאָגט דווקא מיט דער פּוילערקע: זי וועט ווערן רירעוודיקער. אַזאַ „ער" וועט זי וועלן נאָכפליען.

בײַ אונדז איז געבליבן אַז די גאָלדיקע גרינע זאָל זיך אַליין אויסקלײַבן איר פּאָר. איך בין געווען זיכער, אַז זי וועט ניט וועלן זײַן אַ פּאָר מיט אַזאַ פּוילערקע... אָבער געטאָן האָט זי, ווי זי וואָלט זיך צוזאַמענגערעדט מיטן ברודער. זי איז באַלד צוגעשטאַנען צו דער פּוילערקע און געוואָרן מיט איר אַ פּאָר.

מיר איז דאָס ניט אָנגעשטאַנען. אין אָנהויב האָב איך

זיך אביסל געברוגזט. אבער באלד אויפגעהערט. ווייל יע א פאר, ניט א פאר, פויל צי רירעוודיק, יעדע טויב האבן מיר ליב געהאט און איז אונדז געלעגן אין הארצן. און טאקע:

האלטן אין האנט א טויב, פילן אירע צארטע גראבל־דיקע נעגעלאך, די שפיצן פון סאמעטענע פליגלען — ווי וואונדערלאך עס איז!

האלטסט אין האנט, קוקסט:

ווי אין געבעט זיינען צונויפגעלייגט די פליגלען, א ליב קעפל קוקט אויף דיר מיט צוטרוי און צוגעבונדנקייט. אט אין האנט און באלד אין הימל, אט אין הויפן און באלד א פלי ארויף אין דער ווייטער הויך. פליגלען עפענען זיך, פאכען, לייגן זיך צונויף און ווידער צעעפנטע פאכען זיי און שווימען אין וואונדערלאכע קרייזן.

די גאלדיק־גרינע טויב איז בא אונדז געווארן דער „פער“ פון אונדזער קליינעם טויבנשלאק. זי האט גע־בלענדט מיט אירע קאלירן. זיי האבן זיך געהאלטן אין איין מיניען און בייטן ארום איר געטאקטן העלדזל.

די ערשטע עטלאכע טעג, ווען איך פלעג זי האלטן אין האנט און אפלאזן, האב איך שטענדיק נאכדעם גע־קוקט בא זיך אויף די שפיץ־פינגער. איך האב געהאט דאס געפיל, אז אויף זיי איז פארבליבן א סאמעטענער קאלירטער שטויב, ווי איך וואלט געהאלטן א פארביקע זומער־באבעלע אין האנט.

מיט דער גאלדיק־גרינער ווערפל־טויב אין אונדזער טויבנשלאק — איז צו אונדז גאר קיין גלייכן ניט געווען. אינגלאך־חברים זיינען אונדז מקנא געווען. ניט אלע האבן געהאט די זכיה זי צו האלטן אין האנט. מיר פלעגן זיך האלטן אין איין בארימען: מיט אונדזער ווערפל־טויב קאנען מיר כאפן יעדע טויב, אויב מיר זאלן נאר ווען...

און אין דער אמתן האבן מיר, איך און מיין ברודער, זיך ארומגעטראגן מיט געדאנקען, אז מיר קאנען „צוציען“ צו אונדזער טויבנשלאק אפילו דעם כמר׳ס טויבן. פארוואס ניט? מיר גייען דען בא אים כאפן מיט א רייפעלע, צי

מיט אַ שטריקל? די ווערפּל-טויב אונדזערע וועט „צר־ציען“. דעם כמר׳ס טויב וועט דאָך אַליין נאָכפּליען אין אונדזער טויבנשלאַק אַריין, טו וואָס זיינען מיר שולדיק?...

דער טאַטע איז ניט געווען אין דער היים. קיין זאַך איז אונדז איצט ניט געלעגן אַזוי אין זינען, ווי די טויבן. מיר האָבן וועגן זיי געקלערט אין דער היים, אין חדר, באַם דאַוונען. דער רבי האָט זיך שוין געקלאָגט פאַר דער טאַטען, אַז מיר לערנען שלעכט און קאָנען ניט אויף אויס־ווייניק. די מאַמע האָט אונדז געסטראַשעט מיטן טאַטן:

— וואַרט, דער טאַטע וועט אין גיכן קומען...

גלייך אויף דער רגע פלעגט אונדז אַ ציטער טאָן דאָס האַרץ און טראַכטן, אַז אָט גייען מיר זיך שוין נעמען צוריק מיט חשק צום לערנען. אָבער דאָס פלעגט באַלד אַריבער, מיר האָבן נאָר באַדאַרפט צוגיין אַרויסלאָזן די טויבן פון טויבנשלאַק אין זוניקן טאָג אַריין און מיר האָבן אַן אַלץ פאַרגעסן.

צוערשט פלעגן מיר אַרויסלאָזן אונדזער גאָלדיק-גרינע ווערפּל-טויב. אַרויסגעשיקט אַ קאָלירטע טויב אין הימל אַריין. פאַרנאַנדערגעעפנט די פליגלען: פלי! דערנאָך: איינע, צוויי, דריי...

פליגלען פאָכען, רוישן אַרום אונדז. די לופט אַרום אונדז ווערט לעבעדיק, פול באַוועגונג, ווי אַ שטילער וואַ־סער פון אַ סך שווימער. פריער אין נידעריקע, ענגע קרייזן און דערנאָך העכער, ברייטער, צום סאַמען מיטן פון הימל.

אָט אַלע מיט אַמאָל גיבן זיך אַ בויג אין זון, און ווי דורך אַ כשוף אַלע קאָלירן — העל-ווייס! פליגל גלאַנצן מיט העלער ווייסקייט. ווידער טונקל; ווידער ווייס... אַזוי אין וואונדערלאַכע קרייזן.

איך מיט מיין ברודער שטייען מיט פאַרריסענע קעפּ און קוקן נאָך, ווי זיי צעשפּרייטן זיך און קומען זיך צע־נויף, עפּעס ווי אַ ווירבל-ווינט וואָלט דאָרט געדרייט אין די הויכן און זיי צונויפגעטריבן אָדער צעזייט איבערן הימל-וועג.

און די גאָלדיק-גרינע אויף פריער, שטענדיק אויף

פריער און אַלע טויבן נאָך איר. נאָר באַ אַ שאַרפן בויג בלייבט זי פון הינטן, אָבער ווידער אַ בויג און זי איז שוין ווידער אויף פריער.

מיר לאָזן זי ניט אָפּ פון אויג. עפּעס אַ שטראַל, ווי אַ אומגעזעענער פאָדים ציט זיך פון אונדזערע אויגן צו איר און בינדט אונדז צוזאַמען. אונדז דוכט, אַז זי פילט די גאַנצע צייט אונדזער קוק. אָט ווייזט זי אירע קונצן: זי קוליעט זיך פון דער הויכער הויך מיט צונויפגעלייגטע פליגלען, אַ קאַליראַטער קנויל קייקלט זיך עם אַראָנטער און באַלד ווערט פון קנויל אַ טויב, וואָס שווימט רואיק מיט צוויי צעשפּרייטע פליגל, הויבט זיך ווידער אין דער הויך אין געשרויפטע קרייזן און אַלע טויבן נאָך איר.

— זעסט זי? — האַלט איך אין איין פרעגן מיין ברודער.

— כ'זע. — רייסט ער ניט אָפּ אויף אַ מינוט די אויגן פון הימל.

ווילד פון פרייד זיינען מיר געוואָרן, ווען מיר האָבן איינמאָל געפונען אייעלאַך באַ דער „זי" פון דער גאָלדיק-גרינער. איך און מיין ברודער האָבן ניט געוואוסט וואָס צו טאָן פון פרייד. מיר האָבן אויפן בוידעם אָנגעהייבן ווילד שפּרינגען, געכאַפּט די אייעלאַך און ווי די מאַמע פלעגט אונדז טאָן קליינערהייט מיט אַ פריש איי פון דער הון, אַזוי האָבן מיר זיך געווישט איינער דעם אַנדערן די אויגן און געלאַכט און געשריען:

„ווי דאָס אייעלע איז פריש, אַזוי זאָלן זיין דיינע אויגעלאַך פריש...

ווי דאָס אייעלע איז פריש, אַזוי זאָלן זיין דיינע אוי-געלאַך פריש!"

דער „פּער" אונדזערער איז איצט ניט אָפּגעטראָטן פון נעסט. ער האָט זיך אַרומגעדרייט, געוואָרקעט אַרום דער פוילערקע. איז זי נאָר אַוועק אויף אַ ווײַלע, האָט ער זיך גלייך אַליין אַוועקגעזעצט אויף די אייעלאַך — זיי זאָלן זיך ניט אָפּקילן.

מיר זיינען געווען אויפן זיבעטן הימל. אין גיכן וועלן

מיר האָבן יונגענקע ווערפל-טייבעלאַך. באַ אונדז האָט די פאַנטאַזיע געשפּילט: מיט אַזוי פיל ווערפל-טויבן, וועלן מיר אויף אַן אמת קענען צוציען צו אונדז דעם כמר'ס גאַנצן טויבנשלאַק. מיר וועלן פאַרנעמען דעם גאַנצן בוי-דעם מיט די נעסטן. מיר וועלן שוין האָבן אַ סך, אַ סך טויבן.

נאָר איינמאָל קומט אריין די מאַמע און גיט צו אונדז אַ זאָג:

— גיכער, כאַפּט אַ טויב און לויפט זי קוילענען, צו מלך דעם שוחט!..

דער מאַמעס רייד האָבן אונדז אויסגעקוקט אַזוי מאָדנע, אַז מיר האָבן זיך פאַרנאַנדערגעלאַכט:

— קוילענען אַ טויב?

דער מאַמעס פּנים איז אָבער געווען ערנסט. מיר האָבן דערפילט, אַז די מאַמע מיינט עס, מיינט טאַקע מיר זאָלן אונדזערע אַ טויב קוילענען. זיינען מיר געוואָרן פאַר-עקשנ'ט: — מיר וועלן ניט געבן!

— איר וועט שוין גאָר געבן, — האָט די מאַמע זיך געבייזערט, — מען דאַרף האָבן טויבן-בלוט פאַר אַ קראַנקער.

וואָס איז אונדז דאָרטן אָנגעגאַנגען אַ קראַנקע. מיר וואָלטן זיך גיכער געלאָזן איינשניידן אַ פינגער און געבן בלוט איידער אָוועקגעבן אַ טויב, אָדער לאָזן זי קוילענען.

— מיר וועלן ניט געבן! — האָבן מיר געהאַלטן אין איין שרייען.

— וואַרט, דער טאַטע דאַרף מאָרגן, איבערמאָרגן קומען. איך וועל שוין דערציילן אויף אייך. איך וועל נאָך דערציילן, אַז איר לערנט אויך ניט. נאָר טויבן ליגן אייך אין קאָפּ.

עפּעס האָט אונדז אַ צופּ געטאָן באַם האַרצן. די מאַמע איז געווען מאָדנע ערנסט און בייז. מיר אָבער האָבן געטראַכט: זי וועט פאָרט ניט דערציילן.

מיר האָבן טאַקע דער מאַמען קיין טויב ניט געגעבן צום שעכטן. נאָר צוליב דער מורא, טאָמער וועט די מאַמע אַליין כאַפּן אַ טויב, פלעגן מיר פאָרן אָוועקגיין אין חדר

אַרויסטרייבן די טויבן פון טויבנשלאַק, די מאַמע זאָל ניט קענען כאַפּן. מיר פלעגן עפענען דאָס פענצטערל אין דאַך, אַרויסלאָזן אַלע טויבן און צוריק אים פאַרהאַקן.

עס איז אַוועק אַ פּאָר טעג. דער טאַטע איז נאָך ניט געקומען. די מאַמע האָט זיך נאָך אַלץ געברוגזט אויף אונדז, אָבער מיר האָבן שוין געמיינט, אַז אַלץ איז אַריבער.

נאָר מיטאַמאָל לויפט אַריין די מאַמע. מיר זעען: טרערן שטייען איר אין די אויגן און זי ברעכט זיך די הענט:

— ווי איז מיר, זי איז דאָך געשטאָרבן...

מיר האָבן פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז יענע קראַנקע געשטאָרבן און מיר האָבן זיך איבערגעשראָקן קוקנדיק אויף דער מאַמען. און איבערגעשראָקן האָבן מיר זיך פאַר איר קוק. די מאַמע האָט נאָך אויף אונדז קיינמאָל אַזוי ניט געקוקט. זי האָט צו אונדז גאָרניט גערעדט, נאָר גע־בראָכן די הענט און מיט ווייטיק געחזרט:

— ווי איז מיר, זי איז דאָך געשטאָרבן. — מיר וואָלטן איצטער שוין אפשר געגעבן אַ טויב, אָבער עס איז געווען פאַרפאַלן.

דעם דאָנערשטיק פאַרנאַכט איז אָנגעקומען דער טאַטע. מיר האָבן דאָך שטענדיק מורא געהאַט פאַר אים, אָבער דאָס מאָל איז אונדז עפּעס געלעגן אַ ציטער אין אַלע גלידער.

אויף מאָרגן, פרייטיק אין דער פרי, ווען מיר האָבן באַדאַרפט אַוועקגיין אויפ'ן האַלבן טאָג אין חדר, זיינען מיר געווען שטילער פון שטיל. עפּעס האָבן מיר דער־וואָרט פון טאַטן, כאָטש אויף אים האָט מען עס גאָרנישט אָנגעזען. עס איז אונדז געווען פאַרדעכטיק. עפּעס איז ער געבליבן אין שטוב דאַוונען, ניט ווי זיין שטייגער איז, און עפּעס קוקט ער ניט אויף אונדז, ווי ער וואָלט אונדז ניט געזען. די מאַמע דרייט זיך אויך עפּעס אַרום אַ שווייגנדיקע, אַ שטומע...

די מאַמע גיט אונדז עסן און רעדט צו אונדז קיין וואָרט ניט.

איך און מיין ברודער האָבן שוין געוואָלט וואָס גיכער זיין אין דרויסן. זאָל זיין אין חדר, וועלכן מיר האָבן לעצטנס גאָרניט ליב געהאַט, אַבי ניט אין שטוב מיט'ן טאַטן. דאָך האָבן מיר איצט אַלץ געטאָן פאַמעלאַך, גע־לאַסן, ווי עפּעס אַ כח וואָלט געליימט אונדזערע באַוועגונ־גען. מיר האָבן געגעסן פאַמעלאַך, געקייט אַ סך, כאָטש מיר האָבן ניט געפילט קיין טעם אין עסן, געלאָסן אָנגע־טאָן די רעקלאַך און מיט געמאָסטענע טריט גענומען גיין צום טיר.

— וואַרט אַ ווײַלע!

דאָס האָט דער טאַטע אַ זאָג געטאָן באַזונדערס קלאָר און שאַרף.

מיר זיינען געבליבן צוגעשמידטע צום אָרט.

— קומט אַהער!

מיט געזונקענע פּיס זיינען מיר צו אים צוגעגאַנגען.

— וואָס לערנט איר?

— ישעיה.

— נאָך אַלץ ישעיה... וואָס פאַר אַ קאַפּיטל?

— דעם לעצטן, ס"ו.

מיר האָבן געמיינט ער וועט אונדז הייסן זאָגן אויף אויסווייניק. מיר זיינען געווען אַזוי איבערגעשראָקן, אַז ווען מיר ווייסן אפילו אויף אויסווייניק, וואָלטן מיר אויך ניט געקענט זאָגן. אָבער אונדזער שרעק האָט זיך נאָך געשטאַרקט, ווען ער האָט האַרט אַ זאָג געטאָן:

— פאַרוואָס האָט איר ניט געגעבן אַ טויב, ווען מען האָט באַדאַרפט פאַר אַ קראַנקער?

מיר זיינען געווען שטום.

— איז דאָס אמת? — האָט ער אַ פרעג געטאָן דער מאַמען.

— אמת. — האָט די מאַמע ניט אויפגעהויבן דעם קאָפּ פון עפּעס אַן ארבעט.

— מילא, דיינע באַבסקע רפואות מיט טויבן־בלוט בין איך דיר מוחל, — האָט דער טאַטע אַ זאָג געטאָן דער מאַמען, — אָבער איר וועט באַ מיר אַזוינע ניט וואַקסן. איך וועל אייך לערנען. איר וועט שוין האָבן באַ מיר טויבן — געבראָטענע!

אונדז איז פינצטער געוואָרן אין די אויגן.
— אין חדר גייט! — האָט דער טאַטע פּלוצלונג באַ־פוילן.
מיט הילצערנע טריט האָבן מיר זיך אַרויסגעשאַרט פון שטוב. אין פאַרהויז האָבן מיר זיך געוואָלט פאַרנעמען צום טויבנשלאַק, אַרויסלאָזן פריער די טויבן.... אָבער דער טאַטע איז שוין געשטאַנען אין דער אָפענער טיר און אויף אונדז אַ געשריי געטאָן:
— מאַרש אין חדר!
די טויבן זיינען געבליבן פאַרשפּאַרט אין טויבנשלאַק.
אין חדר האָבן מיר זיך קיין אָרט ניט געפונען. איך מיט'ן ברודער האָבן אומעטיק און שטום געקוקט איינער אויפ'ן אַנדערן, ווי מיר וואָלטן איינער באַם אַנדערן גע־פרעגט: וואָס וועט עס זיין? דאָס לערנען איז אונדז גאָרניט געקראָכן אין קאָפּ. מיר האָט זיך אַלץ געדוכט, אַז איך הער אַ צעשראָקענעם פליגל־גערויש, אַז עס פליען די טויבן אין אַ סומאַטאָכע, אַז אימיצער יאָגט זיי. איך בין קוים איינגעזעסן אויף אַן אָרט. איך האָב זיך גערוקט, געדרייט, געפּלאָנטערט מיט די פיס אונטער'ן טיש. דער רבי האָט געקוקט קרום.
— וואָס, דער טאַטע געקומען?
— געקומען...
— פאַרוואָס דערציילט איר עפּעס ניט תכשיטים, אַ?

אַרויס פון חדר, האָבן מיר זיך געלאָזט לויפן: גיכער זיין אין דער היים. מיר האָבן געברענט פון אייליגניש. אָבער וואָס נענטער מיר זיינען צוגעקומען צו אונדזער שטוב, אַלץ גלאַסענער זיינען געוואָרן אונדזערע טריט און אַלץ האַסטיקער האָבן געקלאַפּט אונדזערע הערצער. צוגעקומען צום שטוב האָבן מיר גלייך געכאַפּט אַ קוק אויפ'ן פענצטערל. עס איז געווען פאַרמאַכט. אונדז האָט פאַרקלעמט אין האַרצן: אין אַזאַ זוניקן טאָג ניט אַרויס־געלאָזן די טויבן!
באַם פאַרהויז זיינען מיר געבליבן שטיין. עפּעס האָט אונדז געשראָקן. מיר האָבן מורא געהאַט אַריינצוגיין אין שטוב.

— ווי מיינסטו, דער טאַטע איז דאָ אין שטוב? — האָב איך אַ פרעג געטאָן מיין ברודער.

— ווי מיינסטו, ער איז דאָ? — פרעגט איבער דער ברודער באַ מיר.

מיט אַמאָל, מיר דערהערן מוציק׳ס בילן פון אינווייניק און עס קומט אונדז אַרויס אַנטקעגן מלך דער שוחט.

אונדז דערזען, האָט ער זיך פאַרהאַלטן אַ ווײַלע, אַ קוק געטאָן אויף אונדז און אין זיינע איינגעגראָבענע צו־נויפגעשמעלטע העלע אויגן האָט אָנגעהויבן פינטלען אַ לצנות־פייערל. זיין האַרט, דאַר פנים האָט זיך צעקנייטשט אין אַ געלעכטערל, וואָס האָט זיין פנים געמאַכט נאָך שלעכטער און בייזער.

איך האָב דערזען, אַז מיין ברודער איז בלייך געוואָרן. מלך דער שוחט האָט אונדז גאָרניט געזאָגט און מיר האָבן אים גאָרניט געפרעגט. נאָר אונדזערע אויגן האָבן זיך ניט געקענט אָפרייסן פון אים.

ער איז אונדז פאַרבייגעגאַנגען, אָפגעגאַנגען עטלאַכע טריט און אומגעדרייט דעם קאָפּ צו אונדז, ווייטער אָפגע־גאַנגען עטלאַכע טריט און ווידער זיך אומגעדרייט צו אונדז מיט׳ן בייזן לצנישן פנים.

— וואָס טוט דאָ דער שוחט? — האָב איך אין גאַנצן געציטערט.

— איך האָב מורא אריינצוגיין אין שטוב, האָט דער ברודער זיך ניט גערירט פון אָרט.

— קום! האָב איך אים אַ שלעפּ געטאָן פאַר דער האַנט און ווי איבער געוואַלט געעפנט די טיר.

מיר האָבן אָנגעהויבן וויינען אויפ׳ן קול. אויפ׳ן באַנק, וואו די מאַמע פלעגט צורעכט מאַכן אַ עוף, זיינען געלעגן אויסגעקוילעטע אַלע אונדזערע טויבן. די העלדזעלאַך רויט־איבערגעשניטן, די קעפּלאַך אומנאַטירלאַך פאַרוואָרפן, פאַרדרייט, די פאַרביקע פעדערן אויסגעשמירט אין בלוט.

מיט אַ מאָדנעם פנים איז די מאַמע געזעסן איבערגע־בויגן און געפליקט אַ טויב...

מיר האָבן געוויינט אויפ׳ן קול:

— מאַמע, אונדזערע טויבן!

— דער טאַטע איז דאָ!... — האָט זי אונדז אַ זאָג געטאָן מיט בייזער און מיט שרעק און אָנגעוויזן אויפ'ן קאַמער.

אין זיין גאַנצער הויך האָט זיך דער טאַטע באַוויזן פון קאַמער.

— זאָל זיין שטיל!

מיר האָבן זיך אָנגעהויבן שטיקן מיט אונדזער געוויין. דער ברודער האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטן און ער האָט זיך געטרייסלט פון כליפּען.

— שטיל זאָל זיין, האָב איך געזאָגט!

מיר זיינען געשטאַנען פאַרגליווערטע צוגעשפּאַרט צום וואַנט און געקוקט, געקוקט ווי די מאַמע פליקט אָפּ איין טויב נאָך דער אַנדערער. פאַר אונדז זיינען זיי נאָך געווען לעבעדיקע, מיט זייערע נעמען און כאַראַקטער. די גאָלדיק-גרינע איז געלעגן אויפ'ן באַנק אַביסל אָן אַ זייט, ווי אימיצער וואָלט באַמערקט איר שיינקייט און עפּעס זי אָוועקעלייגט באַזונדער. דער ברודער האָט ניט אָפּגעריסן די אויגן פון דער גאָלדיק-גרינער. שטיל האָט ער צו מיר געשלוכצט:

— זי וועט שוין ניט אָפּלעבן...

אָבער מיט'ן אויסקוילענען אונדזערע טויבן, האָט דער טאַטע אויך אָוועקגעקוילעט אונדזער מורא פאַר אים. מיר האָבן אויפגעהערט זיך שרעקן פאַר אים. און פּאַסירט האָט עס גלייך דעם זעלבן פרייטיק-צו-נאַכט באַם עסן.

נאָכ'ן קוילענען די טויבן זיינען מיר, איך און מיין ברודער, דעם גאַנצן איבעריקן טאָג געווען ווי געליימטע. מיר זיינען אפילו אַרומגעגאַנגען, געענטפערט, געווען אין שול, געדאַוונט, נאָר אַלץ געטאָן ווי אויטאָמאַטן. אינווייניק זיינען מיר געווען פאַרקלעמט און פאַרגליווערט.

געקומען פון שול, האָט דער טאַטע, ווי זיין שטייגער, אָפּגעזונגען מיט אַ געהויבענער שטים:

„מלאכי השלום
מלאכי עליון"...

דערנאָך האָט מען זיך געוואַשן און זיך געזעצט צום טיש.

מיר האָבן זיך געוואַשן ווי אַלע. אַוועקגעזעצט זיך צום טיש ווי אַלע. עפּעס איז געווען שטילער ווי געוויינט-לאַך: אַן אַנדער ווײַלע האָט מען אַזש געקענט הערן ווי די בענטש-ליכט קנאַקן צו אין די לײַכטער.

דער טאַטע זיצט אַנטקעגן אונדז. די מאַמע אַן אַ זייט. דער טאַטע מאַכט קידוש, המוציא. זיי עסן. מיר ניט.

דער טאַטע „קוקט" אויף דער מאַמען. די מאַמע פרעגט:

— וואָס עסט איר ניט?

מיר שווייגן ווי שטומע.

— עסט! — גיט אַ זאָג דער טאַטע און באַלד לאָזט ער אַריין די האַנט אין באָרד.

מיר שווייגן אַלץ, נאָר אין הארצן ווערט קיל און לער. ווי אַט גייען מיר אַ שפּרונג טאָן אין אַן אָפּגרונד. מיר קוקן אויפ'ן טאַטן אַנטקעגן און עפּעס אַ שווערקייט דריקט אַרונטער אונדזערע קעפּ.

— הויבט אויף די קעפּ!

די קעפּ אונדזערע הויבן זיך אויף פון זיך אַליין אונטערן טאַטנס באַפעל.

— עסט!

מיר האַלטן שוין די קעפּ אומנאַטירלאַך אויפגעהויבן, קוקן אין איין פּינטל, און אונדזערע ציטערדיקע הענט רוקן די המוציא'ס צום מויל.

באַלד פיש. און מיט אַמאָל: דאָס פליש — אונדזערע טייבעלאַך!

— עסט!

מיר זעען גאָרניט. עפּעס שוואַרצ'ס זיצט אונדז אַנט-קעגן, וואָס פאַרשטעלט פון אונדז די שטוב.

— עסט, זאָג איך!

און פּלוצלונג איז עס מיר אָנגעקומען:

— איך וועל ניט עסן! — האָב איך אויסגעשריען.

— איך וועל ניט עסן! — האָט דער ברודער געוויינט.

מיר זיינען געוואָרן ווי ווילד. מיר האָבן זיך אויפ-

געהויבן פון אונדזערע ערטער, געקוקט שאַרף אויפ'ן טאַטן: — מיר וועלן ניט עסן!

אין שטוב איז געוואָרן מאָדנע שטיל. די מאַמע איז געזעסן ווי אַ געשמידטע מיט פאַרבראָכענע הענט. דער טאַטע האָט זיך געגלעט די באָרד.

אוועק פון טיש! אַריין אין קאַמער! — און ער האָט זיך אויפגעהויבן נאָך אונדז.

אָבער דאָ איז די מאַמע אויפגעשפּרונגען.

— וואָס ווילסטו פון די קינדער? ווילסט זיי זאָלן נאָך עסן זייערע טויבן?

עפּעס מאָדנע פּאַמעלאַך האָט זיך דער טאַטע צוריק אוועקגעזעצט אויף זיין אָרט און זעצנדיק זיך האָט ער שטרענג און בייז געקוקט אויף אונדז.

מיר זיינען אַריין אין קאַמער. מוציק האָט זיך אַריינ־געשאַרט נאָך אונדז.

איך און מיין ברודער האָבן אונדזערס אויסגעפירט: מיר האָבן די טויבן ניט געגעסן.

גלייך, נאָך דעם זעלבן שבת באַטאָג, האָבן מיר זיך אַרויפגעגנב'עט אויפ'ן בוידעם. אין טויבנשלאַק איז געווען שטיל און פּוסט. מיר זיינען געגאַנגען פון נעסט צו נעסט. איבערגעדרייט, איבערגענישטערט: — וויסט! די אייעלאַך זיינען געלעגן קאַלטע, טויטע.

דער ברודער האָט זיך אוועקגעשטעלט, ווי זיין שטיי־נער, מיט טרערן אין די אויגן. מיך האָט אַרומגעכאַפּט אַ כעס. איך האָב גענומען ברעכן די קעסטלאַך, צעפליקן און צעוואָרפן די נעסטן. מיין ברודער האָט מיך אָנגע־כאַפּט, ניט געוואָלט לאָזן:

— אום שבת! מען טאָר ניט...

איך האָב ניט געקוקט: געוואָרפן און געשליידערט.

און מיט אַמאָל האָבן מיר דערהערט אַ פּלי און אַ טויב איז אַרויסגעפלויגן פון אַ באַהעלטעניש. ערשט די פּוילערקע!

ווי משוגעים האָבן מיר זי אַ כאַפּ געטאָן, געגלעט, געטוליעט, שיער ניט געקושט, גערעדט צו איר: וואָס? ווי אַזוי?

מיר זיינען ארומגעלאָפן מיט איר איבער'ן בוידעם. געלאָזט זי פליען, צוריק געכאַפּט און ווידער געלאָזט פליען...

אַז אונדזער אומעטיקע פרייד איז אַריבער, זיינען מיר ביידע געבליבן שטיין פאַרטראַכטע, שטומע און גע־קוקט אויף דער פוילערקע באַ אונדזערע פיס.

— וואָס טאָן מיט איר?

און דערזעלבער געדאַנק איז באַ מיר און באַ מיין ברודער אויפגעקומען:

איך האָב אַ כאַפּ געטאָן דער פוילערקע אונטער'ן רעקל און זיך געלאָזט לויפן פון בוידעם אַראָפּ.

— צו דעם כמר'ס טויבן, וואָס? — האָט דער ברודער באַ מיין זייט געפרעגט.

— צום כמר'ס...

— זי וועט זיך ניט אומקערן אַהיים?

— זי וועט ניט...

— אפשר אַנדערשוואו?

— ניין, דאָרט וועט איר זיין גוט...

— מוציק לויפט אונדז נאָך...

— זאָל ער.

אויפן פליכעוואַטן שטיק פעלד לעבן דעם קלויסטער־פּאַרקאַן זיינען אַרומגעגאַנגען דעם כמר'ס טויבן און גע־פּיקט, געפּיקט... מיר האָבן אַרויסגענומען פון אונטערן רעקל די פוילערקע און איר אַריינגעלאָזן צווישן זיי.

אַ ווײַלע איז זי געשטאַנען, זיך געפּוילט און געכאַפּט עטלאַכע פּיקן אין קעפּל ווי אַ פרעמדע. אָבער באַלד האָט זי גענומען אויף איר שטייגער זיך קאַטשקען און פּיקן פון דער ערד ווי די אַנדערע. מיר זיינען געשטאַנען און גע־קוקט, געקוקט... איצט האָבן מיר עפּעס גאָרניט מורא געהאַט טאָמער כאַפּן אונדז דעם כמר'ס פּאַראָבקעס און שלאָגן אונדז און נעמען באַ אונדז אַראָפּ די היטלען, אָדער אימיצער וועט דערציילן אונדזער טאַטן. מיר האָבן זיך

גאָרניט געהיט, געשטאַנען, געשטאַנען און געקוקט אויף די טויבן... אויך מוציק, וואָס וואָלט אַן אַנדערש מאָל זיך אַ לאָז געטאָן אויפ׳ן כמר׳ס טויבן, האָט דערפילט אונדזער געמיט. איז רואיק געשטאַנען בײַ אונדזער זייט און ווי מיר געקוקט אויף די טויבן און געקוקט...

אויסגאבן פון זעלבן אויטאָר :

„פאַרבלאָנדזשעט“ (לעגענדע)—
פאַרלאַג „מתנות“, ביים ש. ע. פּ. א. — 35 סענט

„דערציילונגען פאַר קינדער“ —
פאַרלאַג מאַקס נ. מייזעל — 25 סענט

„דאָס גרינע אינגל“ (איינאַקטער) —
ארויסגעגעבן פון בילדונגס־דעפּארטמענט
פון אַרבעטער־רינג — 15 סענט

„פון קאַזאַרמע און מלחמה“ (דערציילונגען) —
פאַרלאַג „צענטער“ — $2.00